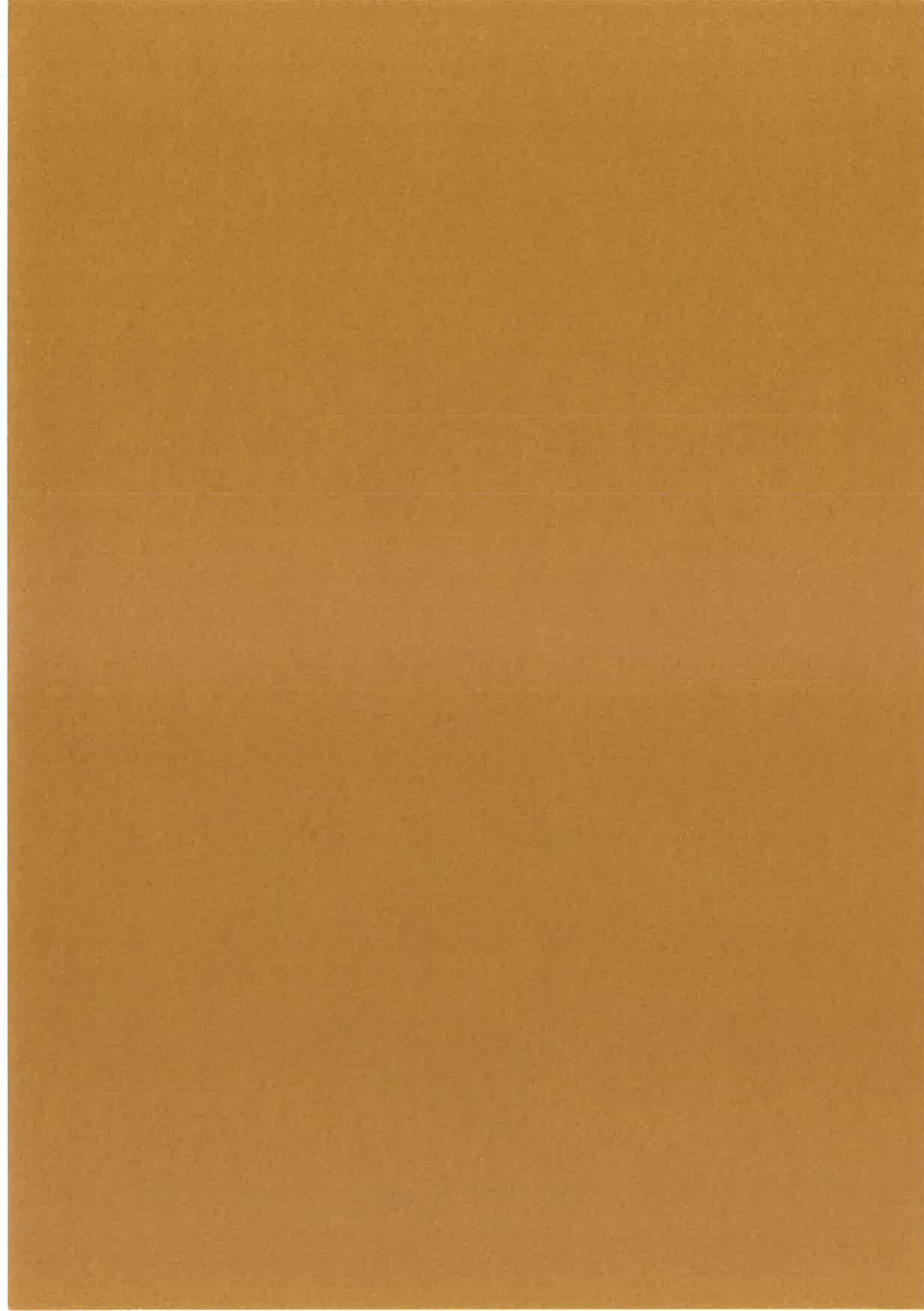

VELDORNITHOLOGISCH
JAARBOEK VAN
ZUID-WEST-VLAANDEREN

vogels kijken in eigen streek
1983 ~ 1984

VELDORNITHOLOGISCH
JAARBOEK VAN
ZUID-WEST-VLAANDEREN

ERRATA BIJ HET VELDORNITHOLOGISCH JAARBOEK VAN ZUID-WEST-VLAANDEREN 1983-1984.

- blz. 5 3de alinea : "Grote verschillen ..." werd teveel getypt.
blz. 94 grafieken van de Grutto : de tijdspanne is niet JASOND..., maar : februari
(I,II,III), maart(I,II,III), april(I,II,III), mei(I,II,III).
blz.132 d) Heulebos : "1 m. + 1 w." wordt telkens "1 m. + 2 w."
blz.136 1e regel : "uit ZW-richting" wordt "in ZW-richting"
blz.161 en 162 moeten verwisseld worden.

Algemene coördinatie
YANN FERYN

Centralisatie waarnemingen
JOHNNY NUTTIN

Eindredactie en lay-out
JEAN-MARIE COTTYN, JAN DEWAEGEMAEKER, YANN FERYN, ANNE-MARIE LEFEVERE,
JOHNNY NUTTIN, JOHAN STAELENS, FRANKY VANDORPE

Typwerk
ANNE-MARIE LEFEVERE

Tekeningen
Voorpagina door CHRISTIAEN LAEVENS (CL), overige door MARC D'HOORE (MD),
FRANKY BOSSUYT (FB), YANN FERYN (YF), IGNAAS RÖBBE (IR), JOHAN STAELENS (JS),
DIRK VANACKERE (DV), FRANK VANDEVELDE (FV) en CHRISTIAN LAEVENS (CL)

De meeste grafieken werden getekend door GEERT FURNIERE.

Uitgever
NATUURHISTORISCHE WERKGROEP KORTRIJK

Uitgave
April 1985

Auteurs van de hoofdartikels :

Baptiste Ief - Wandelingstraat 11 - 8500 Kortrijk
Bossuyt Franky - Stedestraat 14 - 8550 Zwevegem
Delaere Jan - Kouterstraat 119 - 8720 Kuurne
Dumortier Philip - Overzetweg 25 - 8510 Marke
Feryn Yann - Prinses Marie-Joséplein 5 - 8500 Kortrijk
Robbe Ignaas - Lauwestraat 17 - 8610 Wevelgem
Staelens Johan - Hoevedreef 15 - 8720 Kuurne
Vanackere Dirk - Lange akker 1W2 - 9140 Zele
Vandebuerie Pierre - Distelbosstraat 30 - 8750 Hulste
Vandorpe Franky - Steenovenstraat 50 - 8720 Kuurne

Andere auteurs :

Bernolet Johan - Merelhoek 12 - 8720 Kuurne
Nuttin Johnny - Leieweg 12 - 8510 Marke
Pauwels Wim - Keiberg 107 - 8590 Heestert

Dit boek is te verkrijgen door het storten van 250 Fr. of 285 Fr.
(inclusief verzendingskosten) op rekeningnummer 068-2019306-84 van NHWG
Kortrijk - Stijn Streuvelsstraat 29 - 8710 Kortrijk-Heule met als vermelding
"Jaarboek '83 - '84".

Bij de voorpagina : de Blauwe Reiger is sedert 10 jaar broedvogel in
onze regio.

Waarnemingen van vogels, planten, libellen, zoogdieren, enz. worden door-
gestuurd aan Johnny Nuttin (adres zie boven). Voor 100 Fr. wordt u uitge-
nodigd op onze vergaderingen.

I N H O U D S T A F E L

Inhoudstafel	3
Voorwoord	5
1. Evolutie van de Kortrijkse avifauna tussen 1940 en 1984 ,...	7
2. Proloog	17
2.1. De natuurverenigingen uit onze streek	17
2.1.1. Actuele adressenlijst in alfabetische volgorde	17
2.1.2. Nieuwe vereniging : de natuurwerkgroep "De Kleiputten 't Hoge".	18
2.2. Interessante hoekjes in onze regio	20
2.2.1. Ons studiegebied	20
2.2.2. Blokkenverdeling	20
2.2.3. Gebiedsbeschrijvingen	22
3. Waarnemingen juli 1983 - juni 1984	26
3.1. Praktische inleiding	26
3.1.1. Weersgesteldheid	26
3.1.2. Afkortingen van de waarnemers	30
3.1.3. Afkortingen in de tekst	31
3.2. Ornithologisch overzicht	31
Statuslijst	31
1. Zwemvogels	37
2. Steltlopers en reigerachtigen	71
3. Meeuwachtigen	107
4. Dagroofvogels en uilen	123
5. Zangvogels en varia	151
Fenologie	181
Ontsnapte soorten	184
Broedvogelinventarisatie 1984	186
Alfabetische lijst der vogelsoorten	188
Bibliografie	190

V O O R W O O R D .

Door Yann Feryn.

Onze regio bezit de weinig benijdenswaardige faam uiterst natuurarm te zijn. Hoe langer wij echter aan onze jaarboeken werken, hoe meer we ervan overtuigd raken dat onze eigen streek werkelijk het bekijken en het beschermen waard is. Deze vaststelling willen wij met dit jaarboek aan zoveel mogelijk personen overmaken.

Vogelkijken mag immers geen soortenjagen worden. Deze hobby lijkt mij immers enkel zinvol indien ze beoefend wordt in functie van het natuurbehoud. We hopen dan ook dat dit jaarboek kan gebruikt worden als documentatiemiddel of zelfs als spreekwoordelijke "stok achter de deur" bij het natuurbeschermingswerk in Zuid-West-Vlaanderen.

De gehele procedure tot realisatie van dit boek duurde welgeteld 22 maanden. Het resultaat ligt voor u. Grote verschillen ...

Grote verschillen met vorig jaarboek zijn de bredere periode (nu een heel jaar : juni 1983 - juli 1984), de veel kortere proloog, de inlassing van een artikel over de geschiedenis van onze avifauna en de inlassing van foto's. Doordat we geen enkele financiële steun of subsidie ontvangen, waren we dit jaar ook verplicht enkele bladzijden reclame op te nemen. We poogden deze echter dusdanig te schikken en te stileren dat het algemeen uitzicht van dit boek nauwelijks geschaad wordt.

We behielden de verkoopprijs (250 Fr.), die vrijwel uitsluitend de drukprijs inhoudt. (We berekenden ooit dat, indien we allen onze werkuren zouden mogen aanrekenen, elk jaarboek minstens 15.000 Fr. zou kosten !)

Naast de samenstelling van de veldornithologische jaarboeken, werkt de Natuurhistorische Werkgroep op dit ogenblik nog aan een dia-reeks over de natuur in Zuid-West-Vlaanderen, een planten- en libelleninventarisatie, en begonnen we aan een zoogdieren-, amfibieën- en reptieleninventarisatie.

Wie hieraan wil meewerken of er gewoon wat meer wil over weten, kan ons steeds contacteren.

Rest mij nog de vele personen te danken die de realisatie van dit boek mogelijk maakten. In de eerste plaats zijn dit de waarnemers van wie wij zowat 15.000 waarnemingen ontvingen. Ook Johnny Nuttin, die de taak op zich nam deze waarnemingen - meestal alleen - per soort te ordenen en de auteurs die deze vele gegevens omkneedden tot, voor beginnende en ervaren ornithologen, begrijpbare en bruikbare lectuur, danken wij van harte. Tenslotte wil ik ook de tekenaars en de typiste - die bovendien de lay-out verzorgde - van harte bedanken. En last but not least dank ik drukker Pierre Vandebuerie die ons een jaar gratis krediet verleende voor ons eerste jaarboek.

Ik hoop dat het resultaat van het werk van deze vele personen u zal boeien. Kritiek en medewerkers zijn welkom.

NATUURHISTORISCHE WERK GROEP .

Zuid-West-Vlaanderen

VERANTWOORDING

De werkgroep werd opgericht in 1982 te Kortrijk. Ze is geen vereniging op zichzelf, maar een verzameling van bestaande natuurverenigingen en particuliere geïnteresseerden uit Zuid-West-Vlaanderen. Ze wil geen andere verenigingen vervangen, maar integendeel ten dienste staan van hun natuurstudie- en natuurbehoudsinitiatieven.

OPZET

Het aantonen van de natuurlijke waarde van onze eigen streek en de algemene interesse hiervoor opwekken.

De verschillende natuurverenigingen en particuliere geïnteresseerden samenbrengen door hen ertoe aan te zetten mee te werken aan eenzelfde project met het oog op een hechtere samenwerking in functie van natuurbeschermingsinitiatieven.

Een service bieden aan degenen die zich inspinnen voor het behoud van onze natuurgebieden door het ter beschikking stellen van natuurhistorische gegevens.

VERWEZENLIJ KING

Dit opzet trachten wij te realiseren door het verzamelen van natuurhistorische gegevens van verschillende Zuidwestvlaamse verenigingen en particulieren en deze te verwerken tot populair-wetenschappelijke publicaties en studies.

MEDEWER KING

Indien u of uw vereniging nauwer wilt betrokken worden met onze initiatieven of hieraan actief wilt meewerken - en dat hopen wij van harte - kunt u contact opnemen met onderstaande adressen of 100 Fr. storten op ons rekeningnummer 068-2019306-84. Deze symbolische bijdrage is enkel bedoeld voor de verzendingskosten van uw briefwisseling.

Contactadressen :

Yann FERYN
Pr.Marie-Joséplein 5
8500 KORTRIJK

Johnny NUTTIN
Leieweg 12
8510 MARKE
056/22 18 21

Franky VANDORPE
Steenovenstraat 50
8720 KUURNE

1. EVOLUTIE VAN DE KORTRIJKSE AVIFAUNA TUSSEN 1940 EN 1984 .

door dr. G. de Bethune

1.1. Inleiding

De avifauna is, zoals alle levende gemeenschappen, steeds in evolutie omdat ze alle veranderingen van het leefmilieu ondergaat. De studie van deze evolutie is boeiend maar uiterst complex en moeilijk. De meeste studies zondigen inderdaad door een gemis aan numerieke gegevens en bewezen feiten en moeten zich tevreden stellen met indrukken en gissingen.

Ook deze studie lijdt aan dezelfde handicap. Nochtans kan ze waardevol zijn voor de huidige waarnemers om de historische veranderingen in ons milieu te illustreren en om de daaropvolgende veranderingen van de vogelstand beter te begrijpen.

Ik heb het geluk gehad meer dan 40 jaar in het Kortrijkse de vogels te kunnen bestuderen, meer bepaald langs de Leie, in de kasteelparken van Marke en Patersmote, een stuk groen dat gelukkig bijna onveranderd gebleven is doorheen de laatste 40 jaren, maar waarvan de vogelstand belangrijk evolueerde (zie tabel 2). Het zijn deze veranderingen die we zullen trachten uit te leggen.

Over de klimaatsverschuivingen van de laatste 40 jaren zal ik niet uitwijden daar deze moeilijk te interpreteren zijn en ook veel minder belangrijk zijn dan de geweldige milieuveranderingen die direct of indirect door de mens werden veroorzaakt.

1.2. Het verleden

Vòòr de jaren '40 was het Kortrijkse met zijn zeer grote bevolkingsdichtheid, zijn talrijke industrieën, zijn uiterst intensieve landbouw, die praktisch geen enkele vierkante meter onbewerkt achterliet, volledig getekend door de menselijke activiteit en daarom ook de meest vogelarme streek van heel België. Buiten enkele bosjes en kasteelparken, was er praktisch geen enkel natuurlijk milieu overgebleven. Er bestonden toen geen woeste gronden die we nu zo frequent terugvinden rond vervallen fabrieken of huizen. Het bewerkte land begon waar de muur van het gebouw eindigde.

Tijdens de oorlogsjaren werden alle mogelijke gronden (tot de stadsparken en de spoorwegbermen toe) tot moestuin of landbouwgrond herschapen.

In die tijd waren, wegens de verminderde industriële activiteit, de Leie en de beken tamelijk onbezoedeld. Er werd veel in de Leie gebaad en zelfs gevist. De Markebeek was vol stekelbaarsjes en in zijn oevers broedde de Ijsvogel.

Gedurende de warme lentenachten moesten wij de vensters sluiten wegens de hevige zang van de Nachtegalen en de grote kikkerconcerten. Wielewaal, Spotvogel, Grasmus en Gekraagde Roodstaart waren zeer talrijk in ons park. Boven de velden, bezaaid met klaprozen en korenbloemen, vlogen talrijke libellen en vlinders. De bontgekleurde rupsen van de koninginpage waren jaarlijks op het appèl in het wortelloof van onze moestuin. In de velden hoorden we overal het geroep van Patrijs en Kwartel en het gezang van tientallen leeuweriken. Gele kwik, Roodborsttapuit en Geelgorzen waren gewone bezoekers langs bermen en velden. Huis- en Ringmus krioelden tot in het midden van de stad. Iedere avond in het kasteelpark was er een oorverdovend getjilp van honderden mussen die hun slaappleats in esdoornstruiken opzochten.

In 1943 broedde, dankzij het jachtverbod, voor het eerst de Zwarte Kraai en de Wilde Eend te Marke. In die jaren was de waarneming van een Kokmeeuw of een Wilde Eend een zeldzaam evenement. De verschijning van een reiger was een grandioze belevenis. Inderdaad, de enige broedende watervogels waren Waterhoen en Ijsvogel. Ook de waadvogels vonden geen geschikte terreinen om in het Kortrijkse halt te houden. Buiten enkele Oeverlopers en één Witgatje langs de beek, zagen we soms enkele Watersnippen in de Leiemeersen. Als roofvogels broedden alléén Steenuil en Kerkuil en we waren gelukkig gedurende de trek een Sperwer te zien.

Er is dus sedertdien veel veranderd en de nu gewone observaties zoals die van een Fuut of een baltsende Kievit waren toen ondenkbaar.

Vanaf de jaren '50 versnelt de economische en technologische revolutie, met als gevolg een snelle uitbreiding van industrie en vervoermiddelen, de toepassing van nieuwe technieken en een gevoelige verrijking van de bevolking, zodat het milieu in de laatste 30 jaar door en door veranderd is.

De gevolgen voor de avifauna waren fantastisch. In tabel 1 kunt u de evolutie van de Kortrijkse broedvogels volgen. In tabel 2 vindt u meer preciese kwantitatieve veranderingen : het aantal broedparen in het kasteelpark van Marke en zijn naaste omgeving.

1.3. De veranderingen in het milieu en de gevolgen voor de avifauna

We zullen nu de belangrijkste veranderingen in het milieu en hun impact op de vogels één na één ontleden.

1.3.1. DE UITBREIDING VAN DE HUISVESTING

In de laatste 30 jaren heeft de huisvesting grote uitbreiding genomen onder de vorm van sociale tuinvijken en villaparken, een duidelijke evolutie van aaneengesloten bouw naar open bebouwing. In de open ruimten komen dan grasperken en tuinen met exotische struiken en naaldbomen. In de meeste verkavelingen blijven enkele percelen onbebouwd, die dan vlug een ruige ruderaale plantengroei krijgen en dienst doen als sluikstortjes.

Dit alles heeft de tuinvogels bijzonder bevoordeeld, vandaar de toename van Turkse Tortel, Winterkoning, Heggemus, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Tjiftjaf, Pimpel-, Koolmees en Spreeuw.

Nieuwe broedvogels (N)	Sterk toege-nomen (++)	Toegenomen (+)	Status quo (+)	Verminderd (-)	Sterk vermin-derd (--)	Verdwenen (V)
Europese kanarie (1955-'60) Turkse Tortel (1960-'65) Kievit (1960-'65) Kleine Plevier (1970-'75) Ransuil (1970-'75) Torenvalk (1970-'75) Fuut (1970-'75) Blauwe Reiger (1976) Putter (1975-'80) Goudhaantje (1979) Woudaapje (1979) Vuurgoudhaantje (1983) Sprinkhaanrietzanger (1983) Kufeend (1983) Roek (1984) Kramsvogel (1984) Staarthees (1984) Blauwborst (1984)	Dodaars Fuut Blauwe Reiger Wilde Eend Kufeend Torenvalk Waterhoen Meerkoet Kleine Plevier Kievit Turkse Tortel Ransuil Graspieper Winterkoning Heggemus Roodborst Mereel Zanglijster Bosrietzanger Tjiftjaf Kraai Vlaamse gaai	Holenduif Houtduif Blauwborst Kramsvogel Zwartkop Goudhaantje Vuurgoud- haantje Staarthees Pimpelees Boomkruiper Ekster Roek Kauw Spreeuw Putter Kneu	Woudaapje Boomvalk Fazant Gierzwaluw Steenuil Oeverzwaluw Witte Kwikstaart Zwarte Roodstaart Sprinkhaan- rietzanger Kleine Karekiet Fluiter Grauwe Vlie- genvanger Glanskop Matkop Zwarte Mees Grauwe Gors	Tortel Kerkuil Grote Bonte Specht Veldleeuwerik Boerenzwaluw Roodbost- tapuit Grote Lijster Rietzanger Braamsluiper Tuinfluiter Ringmus Europese Kanarie Groenling Rietgors	Patrij's Kwartel Koekoek Groene Specht Huiszwaluw Gele Kwik- staart Nachtegaal Gekraagde Roodstaart Spotvogel Grasmus Wielewaal Huismus Vink Geelgors	Grauwe Klauwier (1955-'60) Ijsvogel (1960-'65) Zomertaling (1965-'70)

Tabel 1 : Evolutie van de Kortrijkse broedvogels.

Vogels	1954	1984	Tendens	Vogels	1954	1984	Tendens
Wilde eend	0	4	++	Zanglijster	5	6	+
Torenvalk	0	1	+	Grote lijster	4	1	-
Patrijs	2	1	-	Spotvogel	10	2	--
Waterhoen	4	4	status quo	Bosrietzanger	1	3	+
Holenduif	1	2	+	Grasmus	5	0	verdwenen
Houtduif	10	15	+	Tuinfluitter	8	2	-
Turkse tortel	0	6	++	Zwartkop	3	3	status quo
Tortel	2	1	-	Tjif-tjaf	5	5	status quo
Koekoek	1	0	verdwenen	Fitis	6	2	-
Steenuil	1	1	status quo	Grauwe vlieganvanger	4	2	-
Ransuil	0	1	nieuw	Matkop	2	2	status quo
Ijsvogel	1	0	verdwenen	Pimpelmees	5	4	status quo
Groene specht	1	0	verdwenen	Koolmees	5	5	status quo
Grote bonte specht	1	1	status quo	Boonkruiper	3	3	status quo
Veldleeuwerik	4	2	-	Vlaamse gaai	0	1	nieuw
Boerenzwaluw	15	5	--	Ekster	4	4	status quo
Huiszwaluw	40	0	verdwenen	Kauw	20	15	-
Gele kwik	2	0	verdwenen	Kraai	0	1	nieuw
Witte kwik	1	1	status quo	Spreeuw	15	25	+
Winterkoning	6	6	status quo	Huisruis	50	15	-
Roodborst	4	4	status quo	Ringmus	20	2	--
Nachtegaal	3	0	verdwenen	Vink	5	0	verdwenen
Gekraagde roodstaart	3	0	verdwenen	Groenling	15	4	--
Mereel	10	15	+	Geelgors	1	0	verdwenen

Tabel 2 : Evolutie van het aantal koppels broedvogels in het kasteelpark van Marke en omliggende tussen 1954 en 1984.

De woeste gronden, met veel brandnetels en Harige Wilgeroosjes, hebben ook de Bosrietzanger aangetrokken en ook heel wat knaagdieren, zodat Torenvalk en Ransuil meer prooi konden vinden.

1.3.2. DE GROTE WERKEN

Deze werken, zoals het aanleggen van industrieterreinen, autowegen (E3, A17, A19, R8) en de verbreding van de Leie, de Schelde en het kanaal Kortrijk-Bossuit zijn oorzaak geweest van zeer belangrijke milieuveranderingen, o.a. :

a) *Het verdwijnen van duizenden hectaren landbouwgronden en hoevegebouwen.*

Dit heeft uiteraard heel wat vogels benadeeld, waaronder Patrijs, Kwartel, Tortel, Kerkuil, Groene Specht, Boerenwaluw, Gele Kwikstaart, Roodborsttapuit, Grote Lijster, Grasmus, Huismus, Ringmus en Geelgors.

b) *Het verdwijnen van de moerassige hooilanden van de Gavers.*

Dit is een onvervangbaar verlies geweest. Jammer genoeg waren de Gavers noch botanisch noch ornithologisch grondig onderzocht geweest. Ik heb het tweemaal bezocht vóór de werken en de notities in mijn notaboekje spreken voor zichzelf :

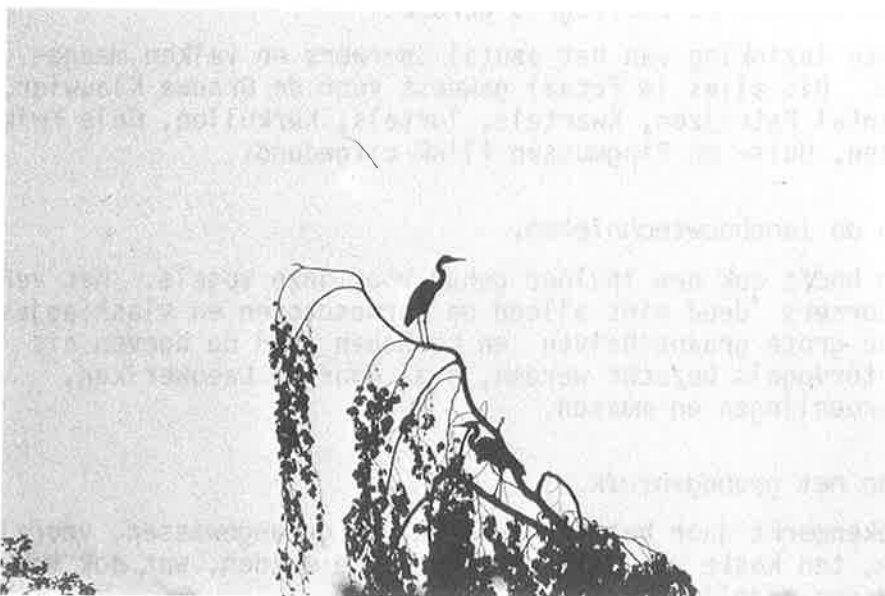
11.11.1966 : 16 Kleine Zwanen, verdeeld in 3 families met 6 volwassenen en 10 juvenielen die aan het fourageren zijn in de overstroomde weiden. Op 07.04.1967 : Zomertaling : minstens 6 koppels ; Kievit : minstens 10 koppels (de eerste voor het Kortrijkse) ; Watersnip, ongeveer 100 ex. ; Goudplevier, 20 ex. ; Bokje, 1 ex. ; Kempmaan, 7 ex. ; eerste Rietzanger en vele Rietgorzen.

Een grondig onderzoek had mogelijks het broeden van de Waterral, de Porseleinhoen en misschien zelfs de Kwartelkoning kunnen aantonen.

Jammer genoeg zijn ook de andere natte hooilanden langs de Schelde en de Leie met het rechtekken van deze rivieren verdwenen.

c) *Het aanplanten van bosjes en struikgordels*

Deze werken, langs de vaart, de autowegen en langs de Gavers, hebben ook een grote invloed gehad. Inderdaad, in een praktisch bosloze regio,

Blauwe Reiger
(*Ardea cinerea*)
okt. 1975 te Paters
Mote - Kortrijk
(G. de Bethune)

zal de minste uitbreiding van het bosareaal een flink impact hebben en uiteraard nieuwe vogels aantrekken. Naast alle tuinvogels zijn vooral de Ransuil, de Torenavalk, de Goudhaantjes, de Staartmees, de Vlaamse Gaai, de Ekster en de Zwarte Kraai bevoordeligd geweest. Een verdere ontwikkeling van deze bosjes kan nog voor interessante verrassingen zorgen en nieuwe broedvogels zijn dan ook te verwachten.

d) De toename van ruige graslanden.

Deze toename langs de autowegen is ten goede gekomen aan Torenavalk, Kievit, Bosrietzanger en Patrijs. Deze laatste is daarmee gered geweest van de volledige verdwijning.

e) Het verschijnen van opgespoten terreinen.

Dit heeft een nieuwe broedvogel, de Kleine Plevier, aangetrokken en uitstekende pleistergelegenheden geschapen voor de trekkende waadvogels.

Bij verdere evolutie zien we dan de Kievit broeden en bij verruiging komen dan Bosrietzanger en andere zangvogels het milieu opzoeken.

1.3.3. DE VERANDERINGEN VAN DE LANDBOUWTECHNIKEN

Deze veranderingen hebben ook de vogelbevolking sterk beïnvloed.

a) Met het verdwijnen van de paardentractie

Dit gebeurde ten voordele van de tractoren en zo zijn ook de dagelijkse paardevijgen voor onze stadsmussen verdwenen. Ook het afschaffen van de warme paardestallen is voor de Boerenzwaluwen nadelig geweest, en zo is deze laatste geen broedvogel meer in stad.

b) De herbiciden, fungiciden en vooral de pesticiden.

Deze hebben onze akkers grondig veranderd. De zaadeters verliezen heel wat onkruidplantjes en de insektenetende vogels zien hun menu verdwijnen. Vooral de grote insekten zoals loopkevers, libellen, sprinkhanen, krekels, enz. zijn hiervan de slachtoffers. Onze akkers zijn nu vrij van kikkers en het vergif is ook indirect tot de roofvogels geraakt.

We hebben de grote inzinking van het aantal Sperwers en valken meegemaakt in de jaren '70. Dit alles is fataal geweest voor de Grauwe Klauwier, maar heeft ook het aantal Patrijzen, Kwartels, Tortels, Kerkuilen, Gele Kwikken, Vinken, Geelgorzen, Huis- en Ringmussen flink uitgedund.

c) De verandering in de landbouwtechnieken.

Deze verandering heeft ook een invloed gehad voor onze vogels. Het verschijnen van de maaidorsers deed niet alleen de tarweschoven en vlashaagjes verdwijnen maar ook de grote graanschelven en kafhopen rond de hoeven die zo intens door de wintervogels bezocht werden, o.a. door de Leeuweriken, Geelgorzen, Vinken, Groenlingen en mussen.

d) Het veranderen van het grondgebruik.

Dat is vooral gekenmerkt door het verminderen van graangewassen, vooral rogge, haver en tarwe, ten koste van maïs en ingezaaide weiden, wat ook voor de leeueriken en mussen nadelig geweest is.

e) *De grootschalige varkens- en rundsteelt.*

Die teelt heeft de laatste levende beken vanaf de bron bezoedeld door de grote overvloed van gier en mest, die dan op velden en weiden wordt gestrooid. Dit heeft de zo typische Kortrijkse vlasrootgeur nadelig vervangen door een bijtende stank.

De meeuwen en kraaiachtigen zijn er evenwel niet vies van en profiteren graag van vers gemeste gronden.

1.3.4. DE GROEI VAN DE INDUSTRIE

Hierdoor is ook veel landbouwgrond ingenomen, maar er werd daarbij ook gezorgd voor een erge lucht- en waterbezoedeling door chemicaliën en petroleumderivaten, met als gevolg de dood van onze grote waterwegen. Gelukkig is de dode Leie aan het herstellen sedert het in werking treden van de zuiveringsstations in Frankrijk in 1981. Sedert 1984 broeden er te Marke en Kortrijk opnieuw Waterhoentjes en eenden langs de Leie, die aantrekkelijker geworden is voor trekkende watervogels.

1.3.5. DE VERRIJKING VAN DE BEVOLKING.

Dit heeft de wegwerpmaatschappij mogelijk gemaakt, met als eerste gevolg de grote officiële stortten en de duizenden sluikestortjes. Alhoewel ze een vloek zijn voor oog en neus, worden ze als een manna beschouwd door heel wat dieren, vooral de ratten en de cultuurvolgende vogels, zoals meeuwen, kraaiachtigen en Spreeuwen.

Dankzij deze stortten is ons arrondissement ook een paar reusachtige spreekwieslaapplaatsen rijker geworden, en hebben wij iedere avond het ballet van duizenden meeuwen, van Grote Mantelmeeuw tot Kokmeeuw, die in de Gavers komen slapen. Ook de vestiging van de Roek in Lauwe in 1984 zal niet vreemd zijn aan het grote stort langs de Leie te Menen.

Deze nieuwe aanwinsten mogen als een kleine compensatie beschouwd worden voor de ergernis die deze stortten ons geven.

De grote stortten zullen op hun beurt verdwijnen ten gunste van de grote verbrandingsinstallaties en zo zullen we een nieuwe evoutie kennen.

1.3.6. DE RELATIE MENS-NATUUR.

Deze verhouding is grondig verbeterd in de laatste 40 jaren en is waarschijnlijk de belangrijkste oorzaak van de huidige rijkdom in vogels. Men moet maar naar de jachtzieke zuiderse landen gaan kijken om te weten hoe zeldzaam de grote vogels worden en de vluchtafstand is aldaar 4 x zo groot als hier.

In de jaren '40 waren alle levende wezens, dieren of planten vogelvrij voor de mens. Wij, als kinderen, hielden ons bezig met het roven van nesten en veel buitenjongens hadden een collectie eieren. Gedurende de oorlog aten wij omelet van waterhoen-eieren met speenkruid- of paardebloemspinazie. Ook het roven van jonge lijsters, Merels, Spreeuwen en duiven was een welkome aanwinst in die vleesarme tijden. Op de buiten was stropen, jagen of vogels vangen een normale activiteit voor een volwassene, en al het wild werd zolang vervolgd tot het eindelijk in de pan terecht kwam. De mooie en zeldzame vogels waren van nature bestemd voor het vogelopzetten, dat dan ook een enorm succes kende.

Vanaf de jaren '50 zien wij het tij keren en de geest van natuurbescherming dringt geleidelijk aan door. Vooral in de jaren '70 versnelt dit proces.

Na een strenge wetgeving zijn de jagers kieskeuriger geworden bij het afschot. Ook het verdelgen van kraaien, Eksters, Gaaien, Wezels, Buizerds en Sperwers is verminderd.

Het impact van de vogelvangst is ook sedert 1972 voor een deel opgedoekt, alhoewel hier de sluikvangst nog welig tiert, wat alzo de terugkeer van verschillende soorten tegenhoudt. Maar de massieve vangst van interessante vogels zoals Sperwers, Torenavalken, Klapeksters e.a. is nu toch bijna verdwenen. De jeugd heeft nu meer respect voor nesten. Daartegenover is de recreatiedruk op de zogezegde natuurterreinen massief toegenomen, zodat vele terreinen omgevormd werden tot speelplaatsen voor volwassenen, waar paarde-, loop-, zwem- en motorsport meer belang hebben dan natuurbehoud, zodat de schuwere vogelsoorten een andere plaats moeten zoeken.

1.3.7 DE VERANDERINGEN ELDERS IN DE WERELD.

Voor onze trekvogels is het milieu buiten ons arrondissement van het hoogste belang. De grotere vangst- en jachtdruk in de Middellandse Zee, maar vooral de veranderingen van het milieu in Afrika zijn van bijzonder belang voor onze zomergasten. We weten dat Afrika miljoenen hectaren woud ontgonnen heeft en driemaal zoveel hectaren woestijn gewonnen heeft, en het gebruik van pesticiden is aldaar straffeloos en bandeloos. Daarom is het niet toevallig dat de meeste transsaharische trekvogels het slecht doen en angstvallig achteruitgaan.

1.4. De toekomst

Welke veranderingen in onze avifauna kunnen wij binnen de 5, 10 of 20 jaar verwachten? Het verleden ontleden is al een moeilijke zaak, maar de toekomst voorzien is nog veel meer gewaagd en men raakt vlug op glad en dun ijs wanneer men voorspellingen gaat maken. Nochtans is het mogelijk de huidige tendenzen van milieuveranderingen verder te trekken en dit geeft dan de volgende voorspellingen.

Wij verwachten een ongunstige toekomst voor onze transsaharische zomergasten. De verdere aftakeling van het milieu in Afrika is waarschijnlijk niet te stuiten en in de eerstkomende jaren zullen nog miljoenen hectaren woud en savanne verdwijnen. Daarom zullen wij de volgende vogels verder zien verminderen: Koekoek, Huiszwaluw, Boerenzwaluw, Gele Kwik, Nachtegaal, Gekraagde Roodstaart, Spotvogel, Grasmus, Braamsluiper, Fitis, Wielewaal. Enkele van hen kunnen zelfs definitief als broedvogel verdwijnen uit ons arrondissement en het slechte voorbeeld volgen van de Grauwe Klauwier. Deze soorten zijn o.a. Wielewaal, Braamsluiper, Gekraagde Roodstaart en Grasmus, en misschien ook de zo boeiende Koekoek.

Een andere groep vogels die het minder doet en waarschijnlijk verder zal achteruitgaan, is de groep van de veldvogels, die zich zo goed aangepast had aan onze gevarieerde landbouw van weleer, met zijn boomgaarden, zijn gevarieerde culturen, zijn rijke onkruidwereld, zijn bloeiende wegkanten en braakland. Wanneer één van die veldvogels ook trekvogel is, die in Afrika overwintert,

zoals de Ortolaan, de Kwartelkoning en de Draaihals, dan is hun lot praktisch bezegeld. In deze groep vogels plaatsen wij Kwartel, Kerkuil, Groene Specht, Veldleeuwerik, Roodborstapuit, Grote Lijster en Geelgors.

Spotvogel
(*Hippolais icterina*)
02.08.1977 te Marke
(G. de Bethune)

Met de andere zaadeters, die hun jongen toch met insecten grootbrengen, vinden wij ook een trage achteruitgang, zo bijvoorbeeld Groenling, Europese Kanarie en Vink, maar hier speelt ook nog de vogelvangst een grote rol.

Welke zijn de vooruitzichten voor nieuwe broedvogels? In Europa is er een reeks vogels, die een areaalsuitbreiding vertoont. Het betreft dynamische soorten die soms al heel dicht bij ons gekomen zijn, en binnenkort verwacht worden: Kramsvogel, Cetti's Zanger, Orpheusspotvogel en Waaiersstaartrietzanger zijn het dichtst genaderd. Andere zijn nog ver van ons en zullen misschien moeilijk een passend milieu in ons arrondissement vinden, nochtans zijn ze mogelijke kandidaten o.a. Zwarte Wouw, Roodmus, Barmsijs en Buidelmees.

Door uitbreiding van het bosareaal in ons arrondissement zijn er enkele specifieke bosvogels bij ons terechtgekomen, ik denk hier aan Goudhaantje, Vuurgoudhaantje en Staartmees.

Indien de jachtdruk en vooral de vogelvangst verder verminderen, kunnen we een reeks nieuwelingen verwachten, o.a. Sperwer, Buizerd, Houtsnip, Bosuil, Boomklever, Goudvink en Appelvink, en kan de Kleine Bonte Specht een vaste klant worden.

De watervogels hebben de laatste tijd heel wat milieu-uitbreiding in het Kortrijkse ondervonden en die toestand kan nog verder evolueren door nieuwe afgesneden Leie-armen, nieuwe kleiputten en door verdere rijping van deze nieuwe milieus, door plantengroei en toename van vis en amfibieën. Verdere uitbreiding van de watervogels is dan ook te verwachten.

Daartegenover is de recreatiedruk op deze milieus zeer hoog. Zij zal misschien nog verder stijgen, waardoor deze gunstige evolutie kan omkeren. Daarom zie ik niet zo vlug een Bruine Kiekendief, een Waterral of een Roerdomp als broedvogel bij ons. Nochtans zijn minder kieskeurige soorten, zoals Tafel-eend, Bergeend, Kluut, Scholekster, Krakeend, Kokmeeuw, Wintertaling, Snor, Grote Karekiet, Blauwborst en Ijsvogel, mogelijke kandidaten. Uiteindelijk zijn altijd verrassingen mogelijk. Men moet maar denken aan de Bijeneters die in 1933 op enkele meters van ons arrondissement in Warcoing gebroed hebben!

Daarom is er voor goede speurders nog heel wat te vinden en blijft de veld-ornithologie steeds een boeiende activiteit.

1.5.Bilan en slotwoord

Het bilan luidt : 3 verdwenen broedvogels tegen 18 nieuwe. Dit is niet slecht en men mag gerust aannemen dat te Kortrijk de vogelstand heel veel gewonnen heeft in de laatste 20 jaar en men kan nog een reeks nieuwe broedvogels verwachten.

Daarentegen is er een lange reeks vogels die achteruitgaan en we zullen nog heel wat interessante biotopen onder tarmac, bakstenen en storten zien verdwijnen. De lucht- en waterbezoedeling gaat verder. Het gevecht voor een gezond milieu is verre van gewonnen. De druk op al de natuurmilieu's blijft nog ondenkbaar groot. Met een pennetrek kan een lokale of nationale gezagsdrager een heel biotoop rustig doen verdwijnen, met de goedkeuring van al de socio-economische krachten. Men mag nooit vergeten dat natuurbeleving (bijna) gratis is, en daarom nog steeds 'quantité négligeable' blijft voor de meeste economen en politieke planologen. Als deze bijdrage onze vastberadenheid voor het verdedigen van het milieu kan versterken, dan is ze heel nuttig geweest.

2. P R O L O O G

2.1. De natuurverenigingen uit onze streek

2.1.1. ACTUELE ADRESSENLIJST IN ALFABETISCHE VOLGORDE

1. ATB - Natuurvrienden
p.a. Walter Tijtgat
Walle 210
8500 Kortrijk
2. De Buizerd Ingelmunster
p.a. Patrick Vlaeminck
Hulstestraat 183
8720 Kuurne
3. Centrum voor Natuurbeschermingseducatie
p.a. Frank Coudron
Veldstraat 111
8730 Harelbeke
056/70 26 78
4. Den Distel Wevelgem
p.a. Jozef Herman
Tuinstraat 40
8610 Wevelgem
056/41 85 22
5. Groenkomitee Kortrijk
Secretariaat
Belfaststraat 3
8500 Kortrijk
6. J.N.M. (Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming afdeling Kortrijk)
p.a. Franky Bossuyt
Stedestraat 14
8550 Zwevegem
056/75 74 97
7. Kuurnse natuurwerkgroep "'t Vlasbekje"
p.a. Erik Vandorpe
Standaardmolen 20
8720 Kuurne
056/ 71 95 44
8. Natuurwerkgroep "De Gavers"
p.a. Michel Lagae
Grote Molenstraat 145
8520 Lauwe
056/21 33 65 (werkuren)